

SVENSKEN OCH ALKOHOLEN

Av biskop TORSTEN YSANDER, Visby

VARPÅ beror det m \ddot{a} ne, att det \ddot{a} r s \ddot{a} sv \ddot{a} rt att just i fr \ddot{a} ga om nykterheten f \ddot{a} en endr \ddot{a} ktig opinion i Sverige? Det l \ddot{a} r ju vara s \ddot{a} , att vi svenskar eller vi nordbor ha ett v \ddot{a} lgrundat rykte f \ddot{r} v \ddot{a} ldighet i v \ddot{a} rt umg \ddot{a} nge med alkoholen. V \ddot{a} ra utlandspr \ddot{a} ster v \ddot{a} rlden runt kan bestyrka, att av tre spritber \ddot{r} da individer utomlands, minst en \ddot{a} r skandinav. Sj \ddot{a} lv s \ddot{a} g jag i Argentina under 7 veckor trenne. Den ene var indian, den andre en svensk sj \ddot{m} an och den tredje en svensk tv \ddot{a} ttgumma. Vi f \ddot{a} kanske st \ddot{a} f \ddot{r} v \ddot{a} rt rykte, till dess vi kan motbevisa det i handling. Man tycker, att sydl \ddot{a} ningens heta blod och n \ddot{a} rhet till druvor och viner skulle st \ddot{a} lla honom i s \ddot{a} mre l \ddot{a} ge \ddot{a} n oss. Nu tycks det i st \ddot{a} llet som om det sista tv \ddot{a} rtom hj \ddot{a} lpte sydl \ddot{a} ningen till sober alkoholkultur. \dd{A} r det m \ddot{a} ne n \ddot{a} gon sanning i, att kylan, m \ddot{r} kkret, tyngden och k \ddot{a} rnheten i livet under nordisk himmel utg \ddot{r} o s \ddot{a} rskilda lockelser och f \ddot{r} f \ddot{r} elser att k \ddot{o} pa sol och gl \ddot{o} mska under kapsyl.

Det har sagts, att det finns tv \ddot{a} drag i den svenska nationalkarakt \ddot{a} ren eller r \ddot{a} ttare folktemperamentet, som ger oss handikap p \ddot{a} detta område. Det ena \ddot{a} r en bottenton hos svensken av *melankoli*. Det andra \ddot{a} r en ben \ddot{a} genhet hos svensken f \ddot{r} *den falska hj \ddot{a} ltegesten*. Jag vet icke, hur mycket man kan bygga av verkliga slutsatser p \ddot{a} dessa iakttagelser. Men n \ddot{a} gon sanning torde de inne-sluta. \dd{A} r det sant det d \ddot{a} r med melankolin, blottar det f \ddot{r} visso en tragisk linje. Ty den fritid, som k \ddot{o} pes undan sorgbundenheten, l \ddot{a} r v \ddot{e} l f \ddot{a} betalas med \ddot{o} kat tryck i ny vardagstristess. Nu tror jag, att man st \ddot{a} ndigt och allest \ddot{a} des m \ddot{a} ste g \ddot{r} o en best \ddot{a} md \ddot{a} tskillnad mellan m \ddot{a} ttligt och om \ddot{a} ttligt bruk av alkohol. Jag g \ddot{r} denna skillnad redan av psykologiska sk \ddot{a} l. *Den om \ddot{a} ttlige s \ddot{o} ker flykt, den m \ddot{a} ttlige s \ddot{o} ker fest*. Har jag att g \ddot{r} o med en alkoholiserad m \ddot{a} nniska, m \ddot{a} ste jag i de flesta fall r \ddot{a} kna med att det \ddot{a} r n \ddot{a} got, som denne s \ddot{o} ker fly undan. Det kan vara en pinande, vardags-tristess. Det kan vara brevl \ddot{a} dans anhopning av r \ddot{a} kningar.

Det kan vara sömnlöshet eller mindervärdes känsla, malande svarta tankar eller andlig disharmoni och fridlöshet. Alkoholen är denna människas desperata försök att fly undan sig själv och verkligheten, i stället för att våga se den i ögonen och tappert göra det bästa, som sällan är fullt så fåfängt, som den desperate tror. Så långt har säkert utsagan om melankolin som första spritörsak sin verkliga grund. Det pekar i så fall omedelbart över på en ofta förbisedd sak. Det visar på sammanhanget mellan nykterhetsarbete å ena sidan och övriga stora folkrörelser och annat socialt arbete å den andra. Det är uppenbart, att det bästa nykterhetsarbetet i många fall icke kan begränsas till alkoholism och absolutism. Det måste förenas med ömsint förbättring av den hjälpbehövandes yttre villkor, läkarhjälp, ekonomisk hjälp, bostadsförbättring och en insiktsfull själavård, som återger frid och mod.

Det andra draget, som pekades på, rubricerades som den *falska hjältegesten*. Blir jag förstädd, när jag använder det ordet? Det lever ett stycke viking för att icke säga en slumrande bärsärk längst, längst in hos svensken. Detta har icke bara dålig betydelse. Svensken har något av väldighet också i generositet, gästfrihet, hjälpsamhet och dylikt. Han lever gärna »over evne», både i gott och ont. Det påstås, att läkarvetenskapen rör sig med möjligheten att vissa gifter kunna få ökad verkan i *minimal*-doserna mot i de större. Det räknasättet förstår icke svensken i sin diet. Är det fest att smutta på ett pärlande miniatyrglas, så måste festen bli 50-faldig, då man i ett enda drag får tömma en tumlare i botten. Det skall vara mått och väldighet för att vara svenskt!

Samma falska hjältegest kommer alldeles tydligt fram i vissa sidor av svenskt ungdomsliv. Det är icke nog med att vara värst i slalombacken och på tävlingsvallen. Samma härliga svenska ungdom skall också vara värst i skränighet och en och annan busfas och manligen värst i att svära och säga otäckheter. Det är bara en liten fortsättning på samma linje, när svensk ungdom också skall visa sina karlatag på gillen och restauranger.

Frågan är, om icke denna falska hjältegest både hos gammal och ung är ett medsläpat drag av primitivism. Den gamle söker ersätta de ideal, han en gång drömde att förverkliga. Den unge vill bestyrka för sig själv och andra, vilka kraftresurser han besitter. Och så gör vi dessa primitiva försök att lura oss själva. Vi svenskar måste alltså ödmjuka oss till att erkänna, att när det gäller vår falska hjältegest i alkoholumgänget, är detta för oss

svenskar en kulturell pubertet, där andra folk redan nått en mogenare kultur.

Vad är det alltså vi vill med vårt svenska nykterhetsarbete? Frågeformuleringen är naiv, eftersom svaret är självklart. Vi vill ett till nykterhet kultiverat folk. Men detta självklara svar har en pinsam hake. Det är nämligen så, att alla instämmer i svaret, men sedan är de flesta oense om vägarna och medlen. Jag vill genast förutskicka, att jag ingalunda är beredd vare sig att komma med någon patentiösning eller tvärsäkert rekommendera någon av de gamla. Man kan kritisera nykterhetsrörelser och nykterhetsorganisationer hur mycket som helst — själv är jag ehuru absolutist icke ansluten till någon. — Men funnes icke denna folkrörelse, skulle vi vara tvingade att starta den i morgon. Så outhärligt är detta arbete. Men det står för mig lika klart att nykterhetsrörelsen måste ut ur sin hittillsvarande *isolering* i förhållande till den allmänna kulturen och till andra folkrörelser. Sannolikt måste det erkännas, att nykterhetsrörelserna själva delvis varit orsak till isoleringen. Det har varit något *negativt* över nykterhetsprogrammet. Det har fått bära misstron och antipatin som riktas mot allt nej-sägande och alla förbud. Framför allt har detta kommit nykterhetsarbetet till del genom nykterhetsentusiasmens framsida, som har varit *dömandet* eller *kritiserandet* av den, som icke helt hade samma syn. Det får stämpas som fusk och förräderi, men personligen tror jag på en ökad möjlighet att som ett första steg få fram ett *ökat nykterhetsansvar* i svenska folket, om man går fram i *djup medkänsla med alkoholens offer* och med *en sympatisk förståelse för de måttliga brukare*, som icke söka flykt *utan fest*. Varför skulle jag misstänkas i min absolutism, därför att jag förstår festligheten. Jag förstår att det är lättare att smälta en fet och läcker måltid för dem, som få vin till maten, än för mig, som dricker sockerdricka till den feta gåsen. Varför skulle jag icke också ärligt säga, att ett bord, dukat med kristall i olika färger och höjd är vackert för mitt öga. Jag har heller ingen invändning mot påståendet att *ett* glas av tre sorters vin är precis samma konsumtion som *tre* glas av en sort. Det är helt andra motiv jag personligen har, som för mig väger över allt detta. Och först och sist har jag *ansvaret kvar, som begär ett mycket ringa offer för att vara andra till stöd och hjälp*.

Hur skulle det vara, om vi kunde på amerikanskt maner begagna oss av nyckelmänniskor för att *kultivera* det svenska alkohol-

umgänget! Det finns ganska många etiskt kännande svenskar, som helt enkelt icke törs för sitt anseendes skull knappa in på bar-bordets batteri efter middagen, men som personligen ingenting skulle ha emot väsentliga inskränkningar. Aktuellt viktigare än absolutism är varje åtgärd, som kan stödja dessa människors mod till inknappning och som så småningom kan leda till, att den som visar för stor kärlek till bar-bordet av sina medmänniskor ses med medlidandets fråga: Vad är det du vill fly?

En person, som söves med eterrus, pratar ibland dumheter, som är löjligen att få relaterade. En person som söves med gin eller tvåstjärnig pratar också stundom dumheter ur sitt väsens freudianska djup, som det kanske vore en genant men nyttig nykterhetspredikan att följande dag få relaterade.

Mitt nästa steg i nykterhetssträvan är heller icke att avskaffa spriten i Sverige, men att om möjligt avskaffa brackigheten i Sverige. Vi måste höja anspråken på en svensk middagsbjudning. Nu är man nöjd, om gästerna gå hem, lagom dästa, lagom glada och med lagom huvudvärk. Vi borde våga bjuda på mer än mat och dryck och bridge. Men där tar svenskens umgängeskunst slut.

Sen har jag en programpunkt till. Jag är faktiskt litet räddhågad för att säga den. Jag skulle önska bland det första en strammare alkoholkultur *bland svenska kvinnor*, detta icke som en anmärkning på den svenska kvinnan, men som fruktan för tecknen i dag på en utveckling åt farligt håll.

Självfallet menar jag icke, att nykterhetsorganisationerna ska pruta på sina program och sina stränga ideal. Men jag ville, att nykterhetsrörelsen ginge *utanför* organisationerna och bleve en *folkrörelse*, där det kändes som en skam att smita ifrån sitt medborgerliga ansvar. *Det* ansvaret må var och en bedöma för sig själv. Men var och en skall allvarligt ställa sig inför det. Den som verkligen gör detta fördomsfritt, kommer i de flesta fall att revidera sin syn på alkoholbruket. För egen del tvekar jag icke om, hurudan kyrkans ställning vid slik allvarsprövning måste bli till nykterhetsarbetet som en folkrörelse.

* * *

När jag förra sommaren gav mig ut på långfärd över Atlanten, kom min pojke till mig och gav sin far en förmaning: »Glöm nu icke att begagna den långa semestern på båten att bygga upp sin kropp med gymnastik och träning.» Det slog mig, att det var det

nya Sverige, som talade till det äldre. Vi hade knappast uttryckt oss så i min barndom. Nåväl, vi vill gemensamt bygga upp vår kropp, vårt liv, vårt land, vårt folk. Vi ha icke rätt att i denna strävan gå förbi de ideal, som falskeligen kallas asketism, men som rätteligen är en livets positiva tillgång. Det är så jag vill se det, när denna fråga propageras i skola och hem och föreningskateder, i kyrka och på folkfestens vall. Det är ett led i det positiva. Det är ett källflöde till andlig och kroppslig hälsa. Jag vill äga den rikedom själv. Jag vill taga vara på min broder.
